

Entrevista amb l'alcaldeessa de Saidí

Teresa Font ens parla de les seues projectes i ens diu què en pensa de la Llei de llengües.

Campanya de recollida de la fruita a la Llitera

L'Ajuntament del Torricó ha construït un alberg per als treballadors temporals.

L'Aiguabarreig de Mequinensa

La major confluència d'aigua dolça de la Península es debat entre ser un parc natural i el desastre ecològic.

TEMPS DE FRANJA

Revista de les Comarques Catalanoparlants d'Aragó

300 PTA

Any 1 • núm. 1 • La Franja, novembre de 2000

ENQUESTES ALS AJUNTAMENTS

Una cooficialitat a la carta?

CAI D'OSUNA

Pinbades de la anys 70 a prop de l'Estació de Favara

EDITEN:

Associació Cultural del Matarranya
C/ Pla, 4, 44610 Calaceit, Tel. 978 85 11 52
A/e: associacio@matarranya.com
Consells Locals de la Franja
Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA
Apartat de Correus 116, Fraga (Baix Cinca)

DIRECTOR:

Màrio Sasot

COORDINADORS:

Francesc Blanc, Josep Galán, Hipòlit Solé

COL-LABORADORS:

C. Alcover, D. Badia, S. Barber, A. Bengochea, M. Blanc, J. Boix, D. Borbón, V. Borbón, T. Bosque, A. Capdevila, J.A. Carrévalo, J. Casas, C. Castañ, A. Castellnou, G. Chacón, J.A. Chauvell, A. Enjuanes, J.L. Escuer, M. Espitia, J. Espluga, P. Fantova, R. Ferrer, G. Francino, J. Galán, Q. Gibert, M. Gimeno, À. Huguet, V. Ibarz, V. Labara, O. Labat, P. Labat, J. Laforga, C. Lapresta, A. Larrérgola, J.M. Latorre, J.A. Llerda, E. Marqués, C. Martí, M. Martínez, Mauri, C. Massagué, M. Mateo, D. Maza, C. Mesalles, I. Micolau, J. Micolau, G. Miret J. Monclús, H. Moret, A. Orús, J. Pallarol, A. Quintana, L. Rajadell, F. Ricart, M. Riu, M.C. Roca, E. Sabaté, A. Sáez, J. Salleras, J. Sanmartín, C. Sancho, J.L. Seira, J. Seuma, R. Sistac, R. Solana, C. Terés, R. Ventura, D. Vidallet, I. Zapater.

CORREU ELECTRÒNIC:

tempsdefranja@wanadoo.es

SUBSCRIPCIONS I PUBLICITAT:

974 47 19 93 / 93 805 02 70

MAQUETACIÓ I IMPRESSIÓ:

Gràfiques del Matarranya, SL
grafiques@matarranya.com

DIPÒSIT LEGAL:

TE-88/2000

EN VENDA A:

Albelda
Estanc Conchita
Benavarri
Comercial Josefina Santamaria
Calaceit
Papereria Abás
El Torricó
Llibreria Pilarín
Fraga
Llibreria Badia, Estanc Bollic,
Llibreria Cabrera
Lleida
Llibreria de la Generalitat
Mequinensa
Papereria González
Saidí
Llibreria Panadés
Tamarit
Estanc Patrito
Vall-de-roures
Llibreria Serret

editorial

En una època en què des dels ciutadans més benestants de les més poderoses nacions del món fins al més humil dels vilatans de la més humil vileta de les nostres comarques tendeixen a unir-se per qüestió de supervivència, de futur, les associacions de la Franja Llevantina d'Aragó, de la Franja simplement, que sempre ham lluitat per la normalització lingüística i cultural de les nostres comarques de llengua catalana, ham pres una decisió conseqüent, previsible i inevitable, només ajornada per la valoració que de les nostres pròpies forces ham estat fent: fondre en una sola revista –TEMPS DE FRANJA– les cendres, gairebé fredes ja pel pas del temps, de la pionera *Desperta Ferro!* i de l'entranyable *Batecs* i les brases de *Sorolla't*, que els Consells Locals de la Franja, l'Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA i l'Associació Cultural del Matarranya, respectivament, editaven.

Amb TEMPS DE FRANJA creem que podem contribuir a una millor vertebració de les nostres comarques, gràcies al millor coneixement que de la seua problemàtica social, política, ètica, ecològica, cultural o econòmica, en sapiguem fer. També la recerca i la proposta de solucions n'és un objectiu. L'actualitat en serà l'eix, i la perspectiva, pluralista, crítica i progressista. Dins d'aquests paràmetres hi sou convidats tots a participar.

Per a aquesta tasca, en aquests moments, a més de amb la il·lusió, comptem amb la col·laboració de més de setanta amics, entre els quals una desena de periodistes que donaran, amb la seua solidesa i professionalitat, la solidesa que tota publicació necessita.

Òbviament, el nivell cultural dels nostres col·laboradors amerairà les pàgines de TEMPS DE FRANJA, nivell cultural que es podrà manifestar en qualsevol dels camps de la cultura, però especialment en el terreny de la llengua: objectiu fonamental de la revista serà contribuir a la normalització lingüística i, conseqüentment, estarà escrita íntegrament en llengua catalana. Això, a les portes del naixement de la Llei de Llengües d'Aragó que el Parlament de la nostra Comunitat s'ha compromès públicament i oficialment a desenvolupar i promulgar.

Estem segurs que la preparació, l'esme i el prestigi del nostres col·laboradors contribuirà també a fer arribar les seues –i les nostres– opinions, les seues i les nostres reflexions a tots els

racons de la Franja, a tots els racons d'Aragó on vulguen, puguen i sàpiguen llegir-nos, i a la resta de Països Catalans. Tot i això entenem que la maduresa dels lectors sabrà atribuir la responsabilitat dels articles a cada un dels autors. També confiem que la maduresa del lector sabrà apreciar el mèrit de fer sortir mensualment –tret dels mesos de juliol i agost–, una revista, aquesta revista. Un toc de comprensió combinat amb l'exigència precisa envers els desajustaments que es puguen produir sempre seran agraïts per la nostra part. El termini mensual té els seus pros i els seus contres. Haurem de trobar l'equilibri entre ells.

De la financiació de TEMPS DE FRANJA se'n responsabilitzen les tres associacions editores que, a part de amb els seus pressupostos, comptaran amb l'ajut dels subscriptors que sàpiguen captar i els lectors que sàpiguen atraure. No rebutjarem ajudes institucionals, contribucions de simpatitzants o aportacions d'empresaris que consideren que donar-se a conèixer per tota la Franja pot interessar-los. Amb tot, i només ho direm una volta, darrera les associacions només hi són elles mateixes. Qui vulga veure llops haurà d'anar a d'altres llocs a buscar-los. TEMPS DE FRANJA vol remarcar i remarca la seua independència econòmica de qualsevol ens del caire que siga. I, conseqüentment, també volem remarcar, i remarquem, la nostra independència ideològica, basada, com ham dit més amunt, en el pluralisme i el progressisme propi de les democràcies del segle XX i XXI.

No rebutjarem col·laboracions d'arreu d'Aragó i dels Països Catalans, però, ara per ara, tenim la intenció de comptar amb les nostres forces. Amb la força de la gent de la Franja. Una revista de la Franja, feta per franjolins i per a la Franja. Tancada? En absolut. Oberta? Per suposat. I la qualitat? La que la nostra gent siga capaç de donar-li

Si al final TEMPS DE FRANJA veu recomensats els seus esforços amb l'assumpció majoritària dels seus plantejaments, si al final aconseguim crear un sentiment d'unitat o de ciutadania franjolina i emprem aquesta unitat en obrir-nos a l'est i a l'oest, al nord i al sud de les fronteres artificials que l'home ha creat, si aconseguim fer de la Franja un ens obert i solidari, haurem complert, senzillament, la nostra tasca.

s u m a r i

2

Editorial

3

Salutació del director

3

Cartes dels lectors

4

El Matarranya

7

El Baix Cinca

10

Entrevista

Teresa Font, alcaldesa de Saidí

12

La Llitera i la Ribagorça

15

Tema Central

Servei de Patrimoni Lingüístic:
un càrrec maleït

16

Aragó

17

Gent de Franja

18

Països Catalans

19

Tema Lliure

L'Aiguabarreig: futur parc natural
o futur desastre ecològic?

salutació del director

Benvolgut lector:

Tens a les teues mans una revista que naix com a fruit dels sentiments, les il·lusions, la voluntat de ser i de conèixer unes terres i unes gents, d'un grup de persones que, des de fa ja molts

anys treballen pel renaixement i la dignificació de la llengua i la cultura de la Franja.

Penso que, com diu el nom de la nostra publicació, ara, més que mai, és «temps de franja» perquè aquests moments són crucials per al futur econòmic d'unes comarques que tenen l'agricultura com a fonamental *modus vivendi*, i les administracions pertinents han de decidir si volen recolzar-la o deixar que es mora poc a poc. És «temps de franja» perquè una Llei de Llengües, pròxima a debatre's a las Corts aragoneses, pot donar un impuls definitiu a l'ús normal de la nostra llengua, i perquè la Llei de Comarcilització, pràcticament enllestida, pot ajudar a cohesionar aquestes terres o accentuar la seua divisió i desconeixement mutu, tendència negativa de la qual la famosa enquesta als Ajuntaments sobre la cooficialitat és un palès exemple.

Màrio Sasot Escuer

cartes dels lectors

Un repte transcendent

Avui he rebut una gran notícia. Algú m'ha fet saber que el naixement d'una nova revista, mensual, feta per gent de la Franja i per a tota la Franja, està en marxa... I, alhora que sento una profunda satisfacció i una gran alegria, no puc deixar de pensar en el repte que això suposa, en la gran responsabilitat que implica, en la enorme transcendència que comporta i en les conseqüències que se'n poden derivar.

També he sabut que saba nova s'ha afegit a aquesta empresa en què us heu embarcat tots els corredors de fons, els que vau crear *Desperta, ferro!*, els que vau parir *Batecs* i els que hau mantingut fins a l'últim moment *Sorolla't*.

Ara hau pres la gran decisió de fer pinya, transcendir la comarca i abastar la Franja. I hau assumit la gran responsabilitat de fer-la durar.

I més que per felicitar-vos, permeteu-me que m'adreça a vosaltres per donar-vos ànims. Seguiu com sempre al peu del canó. No defalliu. Sí estirem tots, ella caurà. Estireu, que tots, des del més il·lustre servidor de l'Administració fins al més senzill dels administrats, us farem costat. Compteu-hi.

Francisco Mateo Rivas
President de la Mancomunitat de la Llitera

En el millor moment

Fa més de vint anys que fem via, que avancem en el procés de reconeixement dels drets de la nostra llengua dins d'Aragó. Si hi ha hagut moments de desànim, també n'hi ha hagut d'altres d'esperança. I ara, a les portes que el Parlament d'Aragó done llum verda a la Llei de Llengües que ha de cooficialitzar la nostra llengua catalana, arriba la revista TEMPS DE FRANJA. En el millor moment. Ni més prompte ni més tard.

Calia un mitjà d'expressió que canalitzés les opinions, les veus plurals, les veus racionals i reflexives de tanta gent franjolina que havia de demanar permís a d'altres publicacions per fer-se sentir. Calia un mitjà d'expressió que canalitzés la informació, el coneixement dels pobles de les nostres comarques que permetés augmentar el grau de germanor fins a cotes que ja fa anys hauríem d'haver aconseguit.

Calia donar una imatge –real– de Franja continua i unida i fer-la arribar tant a dins d'Aragó com a fora: Tot arribarà. Aquesta passa, el naixement de TEMPS DE FRANJA s'ha donat –ho torno a repetir– en el millor moment. Ànim i coratge!

F. Tejero Costa
President de la Mancomunitat del Baix Cinca

Inauguració de la primera planta de la casa museu de l'Associació Amics de Nonasp

■ Daniel Maza

DANIEL MAZA

Interior d'una de les noves sales del Museu d'Amics de Nonasp

El passat dia 23 d'agost vespra de la festa major a Nonasp, l'Associació d'Amics de Nonasp, va inaugurar la primera planta de Casa Museu on es tracta de recrear les dependències i el mobiliari d'una casa de llaurança d'abans. Així que sol deixar les escales i traspassar la porta el visitant es troba amb el menjador, on pot contemplar la caixa de fusta on es guardava la roba, la calaixera i la foto de la família penjada de la paret.

Al costat del menjador crida l'atenció la pica roja i les rajoles blanques de la fregadora també la tenalla on es guardava l'aigua per fregar. Davant, separat per un banc de fusta, es troba el foc, lloc on es passava bona part de la vida familiar. Aquí s'hi poden veure tota classe d'olles i topins, a més del calder de coure el menjar del porc i diferents utensilis per cuinar. Pegat a la fregadora es troba la pastera on les nostres

iaies, dos vegades al mes, es dedicaven a pastar el pa, que portaven a coure al forn i servia per alimentar a la família.

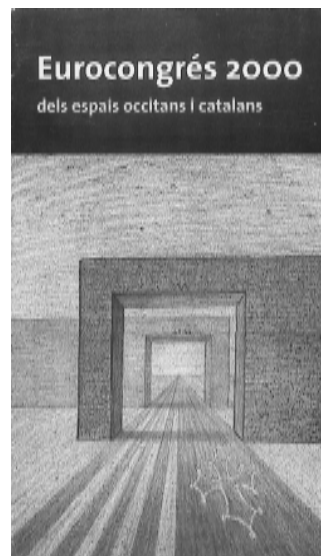
D'aquí per un corredor on s'ha aprofitat el forat d'una porta per posar-hi els cànters i pitxells, s'entra a l'habitació, on mos trobem un ben conservat llit de ferro i unes precioses colxes de diferents estils. A un costat el lavabo de fusta amb l'espill, la gerra i el bagul i a l'altre costat lo bres, fan que el visitant tingue ocasió de viatjar a un passat que, a pesar de tot, no deixava de tindre el seu encant.

Durant els dies que la casa Museu va estar oberta, tant per esta planta com per la planta baixa dedicada als aparells i les eines de llaurança, el número de visitants va ser de 1.000 persones.

Per visitar-lo podeu trucar telèfon de Nonasp 976 636 203 i concertar una cita.

L'Eurocongrés 2000

■ Joaquim Monclús

L'anomenat Eurocongrés 2000 dels espais occitans i catalans abasta tot un seguit de països i regions centrals del sudoest de la Unió Europea encarats a l'Arc Llatí per mitjà dels diferents eixos que s'hi projecten o se'n deriven, units des dels orígens per lligams històrics i culturals pregons. En concret aquest espai geogràfic està format pels següents països i regions: l'Alguer (Sardenya), Alvèrnia, Andorra, Aquitània, Aragó, Catalunya, Illes Balears, Llemosí, Lluenguadoc-Rosselló, Migdia-Pirineus, País Valencià, Piemont, Provença i Roine-Alps i finalment, la Vall d'Aosta.

Aquest Eurocongrés ha estat convocat per tot una sèrie d'entitats arrelades dintre d'aquest espai geogràfic i amb la col·laboració de les principals institucions polítiques i de govern dels esmentats països i regions.

Els objectius principals d'aquest Eurocongrés, que es farà durant el període comprès entre els primers mesos de l'any 2001 i la primavera de l'any 2002, són els següents:

- Tractar en profunditat els diferents aspectes d'utilitat per tot l'esmentat Euroespai Llatí Central en tots els àmbits d'actuació humana.

- Crear una xarxa cohesionadora potent d'interrelació entre institucions, associacions i empreses, de tota mena, del territori abastat pel susdit Euroespai.

- Constituir òrgans que en l'avenir, de forma permanent, puguin analitzar, actualitzar i donar directrius en relació a diferents temes d'interès general.

A part de l'Aragó, les comarques de la Franja hi participaran de ple dret amb un tractament propi per la zona. Així el passat 8 de juliol es van reunir a l'ajuntament de Calaceit (el Matarranya) representants de totes les principals associacions culturals de la Franja amb la direcció de l'esmentat congrés per tal d'ésser informats i alhora tractar de la seva participació. Hem de recordar que aquesta mena d'esdeveniments sempre han estat molt positius per la Franja. En el II Congrés Internacional de Llengua Catalana es van fer més de seixanta actes repartits per totes les comarques de la Franja que van representar una gran bellugadissa per la consolidació de la seva llengua i cultura i es van descobrir i consolidar escriptors, entre d'altres, Josep Antoni Chauvell (la Llitera) i Desideri Lombarte (el Matarranya).

Associació
Amics de Nonasp
MUSEU ETNOLÒGIC

Visites concertades:

Tel. 976 636 082 / 976 636 203

La tia Pasquala

Un dels moments més emotius i entranyables que vaig tindre la sort de viure estiu va ser el merescut homenatge que es va fer a la tia Pasquala, una contadora de quèntos, històries i anècdotes de la Portellada –encara que nascuda a la Freixneda– que té actualment 82 anys. Per tal de respondre a l'expectativa que va crear l'acte a la seua vila i a la comarca, encara va voler baixar de casa, al carrer Major per situar-se –ara a causa de la seua delicada salut acompanyada del bracet dels seus familiars– davall de la figuera a pocs metres del seu portal. Lloc des d'on havia narrat tantes i tantes històries a tota la canalla de la vila que anaven a escoltar els interessants quèntos i les sorprenents anècdotes formant un silenciós i atent rogle de xiquets i xiquetes al seu voltant. Des d'allà, va poder escoltar la presentació del seu llibre a càrrec del professor de la Universitat de Tarragona Pere Navarro, escriptor que prologa l'obra. En acabat, va prendre la paraula la protagonista, visiblement emocionada, explicant al nombrós públic assistent a l'acte de l'homenatge una composició de caire religiós, crec recordar. Després va tindre la gentilesa i l'amabilitat de firmar els exemplars del seu llibre el qual recull un total de vint-i-tres narracions –quèntos i anècdotes– procedents del mas de Lutxana on va viure molts anys, dins del terme de la Portellada. Una novetat de l'acurada publicació que cal agrair és el poder escoltar la veu de la transmissora gravada l'estiu del 1995, a través d'un CD que acompanya el text.

Carles Sancho Meix

Homenatge musical a Desideri Lombarte

■ Miquel Blanc

En complir-se els deu anys de la mort d'est poeta matarranyenc (octubre de 1999) va començar a quallar la idea, dins de l'Associació Cultural del Matarranya, d'editar un CD amb una selecció de les seues poesies, de primer recitades i després musicades, donat que uns quants havíem tingut la gosadia de compondre unes cançons, aprofitant els seus sons, musicals i emotius versos. Vet aquí que tot això va prenent forma i, a part d'alguna exhibició casolana escadussera que férem entre amics, ja hi ha un grup, TURNEZ & SESÉ, que s'ha llançat a fer un espectacle sencer basat en, de moment, divuit cançons, interpretades públicament ja a la Portellada, a Torredarques i a Vall-de-roures, amb un molt bon èxit, perquè tant la composició, com la interpretació són francament dignes del contingut poètic de les lletres, es-

collides entre els molts versos que el nostre malaguanyat amic Desideri, va escriure. Segons la seua dona, Rosalia, alguns poemes ja van nàixer amb una certa idea musical, que desgraciadament ell no sabia plasmar.

Ara resulta que s'estan acabant de gravar, d'una part el disc de TURNEZ & SESÉ i d'una altra, el primitiu projecte de l'Associació Cultural del Matarranya, amb participació de diversos compositors i cantants, oferint una variació d'estils i veus que promet resultar interessant. Tot això farà que l'oferta de música i cançons en català del Matarranya i de la Franja en general tinga un important impuls i a la vegada donarem a conèixer i retrem un homenatge a una figura tan cabdal per a la nostra cultura com la de Desideri Lombarte i Arrufat.

Balanç negatiu de la campanya del préssec tardà d'enguany a Massalió i Favara

■ M.S.T.

Massalió replegarà enguany menys de la meitat dels préssecs de la varietat tardà dels que tenia previstos. La pedregada caiguda els darrers dies del mes d'agost ha fet que la meitat de la collita s'hagi perdut. Ara, a punt de finalitzar la campanya, les pèrdues que s'avaluen donen uns resultats catastròfics.

La cooperativa de Massalió sols recollirà la meitat dels quilos de préssecs que tenia previst produir. D'aquests, un vuitanta per cent es destinaran a la fabricació de suc i els llaura-

dors cobraran per quilo només divuit pessetes. La resta, el vint per cent, encara es podrà aprofitar com a préssec de *destrio*.

Tampoc Favara ha tingut sort en la collita del préssec tardà d'aquest any. Les gelades del mes d'abril han reduït la producció de préssec tardà en un 70 per cent.

Al Matarranya, només Maella pot fer aquest any un balanç positiu de la campanya, ja que recollirà a la vora de dos milions de quilos de préssec d'aquesta varietat.

El Matarranya pateix greus inundacions

■ M.S.T.

El riu Algars al seu pas pel pont de la N-420

La comarca del Matarranya ha patit durant la darrera setmana del mes d'octubre una de les pluges més fortes dels últims quaranta anys que ha afectat la majoria de les poblacions de la comarca. Vall-de-roures i Beseit han estat, però, les dues que han patit les situacions de màxima alerta.

Durant tres dies les pluges han mantingut en alerta a nombrosos efectius de protecció civil i de la Guàrdia Civil a tota la comarca. La situació més greu es va viure dilluns 23 d'octubre, quan vint persones quedaren aïllades per camins i carreteres a causa dels esfondraments de parets arrossegades per l'aigua que baixava dels barrancs. Tres persones quedaren completament incomunicades a Beseit, a 'Mas Vinyals' i no foren rescatades fins dimarts a mig matí.

A Maella, Favara, Massalió o Pena-roja, l'aigua es va emportar ponts i l'accés a moltes hortes i edificis es feia impossible. La situació va començar a normalitzar-se a la tarda de dimarts, quan es va establir el dispositiu d'emergència per a resoldre les situacions més crítiques en cada una de les localitats afectades per les pluges.

El Matarranya planta cara a la despoblació

■ Lluís Rajadell

L'amenaça de la despoblació a les comarques del Matarranya i del Mesquí, a la província de Terol, ha provocat en els darrers anys una eclosió d'iniciatives per a frenar est fenomen que amenaça la supervivència de molts pobles a mig i llarg termini. Els resultats d'estos programes de «repoblació» han estat de moment reduïts i es prompte per a fer una valoració definitiva perquè tots porten poc temps d'execució. Al menys, han servit per a demostrar que la gent que viu a les terres catalanoparlants de la província de Terol no es resigna a veure com els seus pobles desapareixen poc a poc.

Pobles com la Sorollera, Torre Vilella i Aiguaviva han posat en marxa plans per a retenir la població actual i per a incrementar-la amb el que anomenen «nous pobladors». La demografia del Matarranya i del Mesquí ha estat molt castigada per la despoblació dels anys seixanta i setanta i, actualment, per l'envelliment dels seus habitants. Els joves segueixen emigrant cap a les capçaleres comarcals, sobre tot Alcanyís, i cada vegada queden més jubilats i menys joves als pobles.

Un dels primers intents ambiciosos per a atraure gent d'altres terres disposta a viure en un poble amenaçat per la imparable gangrena de la desaparició va ésser desenvolupat a la Sorollera. El seu projecte passa per cedir les terres que estan ermes al municipi a una cooperativa de nova creació, anomenada «El Tancat», que les explota per a la ramaderia.

Els resultats prompte es van fer evidents. L'escola, que ja havia tancat les portes per falta de xiquets, va reobrir-se gràcies a l'arribada de famílies amb canalla.

Prop de la Sorollera, a Torre Vilella, va posar-se en marxa un

Els sis inmmigrants argentins arribats a Aiguaviva al setembre, en un carrer del poble

altre projecte per a atraure població i, al mateix temps, mantenir serveis que, per falta de mà d'obra, estaven abocats a la desaparició. L'Ajuntament va oferir treball i casa —els dos reclams més utilitzats per a captar població— a famílies amb xiquets que estigueren disposades a mantenir en funcionament un forn de pa i el bar. Encara que hi va haver fracassos i dificultats d'adaptació, el poble manté oberts els dos establiments.

Ara, la «Organización para el Desarrollo del Mezquín i el Matarranya (Omezyma)», encarregada de gestionar a estes comarques el programa *Leader* de desenvolupament rural de la Unió Europea (UE), ha posat en marxa un pla més ambiciós perquè l'arribada i integració de nous pobladors s'escampe a tota la zona.

Omezyma està realitzant un cens de les cases deshabitades que podrien oferir-se als «nous pobladors» que s'instal·len al Matarranya i al Mesquí. Un responsable de l'organisme gestor del *Leader* indica, no obstant això, que en contra del que

puga parèixer a primera vista el nombre de cases buides i que puguen llogar-se als nous veïns es modest perquè moltes vivendes acostumen a ocupar-se a les èpoques de vacances.

Omezyma està realitzant un cens de les cases deshabitades que podrien oferir-se als «nous pobladors» que s'instal·len al Matarranya i al Mesquí.

No molt lluny de Torre Vilella, seu d'Omezyma, està Aiguaviva, un poble que s'ha fet famós en els darrers dies per la seua innovadora ofensiva en busca de treballadors i famílies capaces de revitalitzar el municipi. Des de l'Ajuntament s'ha fet una oferta a treballadors de l'Argentina que estiguen disposats a instal·lar-se a Aiguaviva. La resposta ha estat desorbitada. Per a tretze treballadors possibles s'han interessat

cinc mil persones.

L'alcalde, Luis Bricio, del PP, assegura que l'arriscada aposta de l'Ajuntament ha tingut un ressò extraordinari al país sudamericà, fins convertir Aiguaviva en «el poble espanyol més famós a l'Argentina».

L'Ajuntament promou una associació de municipis aragonesos contra la despoblació que podria rebre les peticions de mà d'obra immigrant i traslladar-les al interessats d'Hispanoamèrica.

L'alcalde de Massalió i president de la Mancomunitat del Municipis del Matarranya, Àngel Meseguer, del PP, reconeix que a la comarca «falta mà d'obra». A Massalió mateix hi ha una colònia d'immigrants d'Hispanoamèrica i d'altres continents, com una família de Lituània, ben integrada a la població.

La desertització galopant de la major part dels pobles del Matarranya i del Mesquí ha motivat, de moment, la inquietud de la població i dels ajuntaments per prendre mesures que eviten la crònica d'una mort anunciada per despoblació.

Brams de cadell

No fa gaires setmanes va aparèixer a diferents mitjans de comunicació comarcals un exabrupte, que no pamflet, del president de Lo Timó, que em va sonar com el darrer bram d'impotència d'algué que se sent incapaç d'aturar unes idees que, com a reflex del sentiment popular, la Llei de Llengües d'Aragó prompte recollirà.

Sempre s'ha sabut que darrere aquestes postures anti tot allò que sone a català s'amaga gent de la, fa uns anys, anomenada *caverna*: els franquistes irreciclables. Ells no reconeixen ser-ho però els delata una farum especial com la que brolla de l'escrit de referència el qual, pel to, pareix el band de l'alcalde de Móstoles, apel·lant als sentiments dels espanyols davant els invasors francesos. També em recorda aquell professor del film *El Ball dels vampirs*, de R. Polansky, «*Compaaaany, esmoleu les canines!!!*». Fa tuf a Queipo de Llano, llançant soflames des de Radio Sevilla –pel reiterat esment dels atributs sexuals masculins–. I, en fi, també em recorda, pel to i per la vulgaritat, l'inefable A. Tejero –ja saben, aquell del «*se sienten, c...!!*»–.

Parafraçant Goering –«quan sento la paraula **cultura fico mà a la pistola**»– a alguns, *mutatis mutandis*, al sentir la paraula **català** els passa el mateix: fiquen mà a la pistola. Metafòricament, és clar. L'article del president de Lo Timó n'és una excel·lent i aclaridora mostra.

Josep Galan

Adjudicada la carretera Fraga-Vilella

■ J.C.J.

El Conseller d'Obres Públiques, Urbanisme i Transports del Govern d'Aragó, Javier Velasco, va firmar a finals del passat mes de setembre, el contracte per a l'execució de les obres de condicionament i millora del tram Fraga-Vilella, de la carretera A-131, Fraga-Osca. L'obra va ser adjudicada a l'empresa CONSTRUCTORA ROLDÁN SA, per un import de 505 milions de pessetes i un termini d'execució de vint mesos.

Les obres consistiran en la millora i el condicionament dels deu quilòmetres de carretera entre Fraga i Vilella, elimi-

nant algunes revoltes del traçat i ampliant-lo fins abastar una calçada de sis metres i un metre de voravia per cada banda, és a dir, les mateixes característiques que ja té aquesta carretera en els seus restants trams al Baix Cinca. El Departament de Carreteres de la DGA té la intenció d'iniciar les obres a finals d'enguany, o com a màxim, a principis del vinent. De moment, en els pròxims mesos es tramitaran les expropiacions dels terrenys afectats, i s'iniciaran els treballs previstos de reposició de serveis. El Conseller d'Obres Públiques, Javier

Velasco, va advertir de la complexitat d'aquestes tasques prèvies, degut a la gran presència de sèquies de rec i de camins d'accés a finques particulars, que han de ser refets.

La millora d'aquesta carretera ha estat llargament reivindicada a la comarca del Baix Cinca, ja que va ser l'únic tram que va quedar sense executar el 1994, quan es van condicionar els trams Vilella-Ballobar-Chalamera. Javier Velasco ha remarcat la necessitat d'actuar en aquest tram «ja que és el que més tràfic suporta de tota la carretera Fraga-Osca».

Eix del Cinca

■ J.C.J.

Per altra banda, Javier Velasco va visitar recentment les obres que s'estan executant a l'Eix del Cinca, carreteres Fraga-Montsó i Saidí-Tamarit, que avancen a bon ritme. El Conseller aragonès va destacar que

«tot indica que complirem els terminis marcats i aquestes carreteres estaran acabades el trenta de juny del any vinent». Les obres, que s'estan executant en tot l'eix, per tal d'agilitzar-les al màxim, provocaran aquesta

tardagó, talls de tràfic pels voltants de Fraga. Es tracta de la millora de noranta quilòmetres de carretera, que suposaran una inversió de més de tres mil milions de pessetes.

L'Ajuntament de Saidí compra el cinema Parcerisa

■ M.S.

El passat dimecres 25 d'octubre, el ple de l'Ajuntament de Saidí va aprovar la compra, per 25 milions de pessetes, dels locals, vivendes i altres dependències que van acollir des de fa pocs anys, el cinema Parcerisa, un dels principals focus culturals de la vila durant les darreres cinc dècades.

La meitat d'aquestes despeses seran finançades per la DGA, i les obres de reparació del tellat de l'edifici, afectat per l'aluminosi com molts altres edificis públics construïts a Saidí durant la dècada dels seixanta, costarà al municipi uns 8 milions de pessetes. La inici-

ativa va ser fortament contestada pels regidors socialistes del consistori que demanaven la instrucció d'un expedient previ a la votació i es mostraven més partidaris de la construcció d'un nou local.

Per a l'alcaldesa de Saidí, Teresa Font, la compra del cinema marcarà una fita històrica «perquè suposa la recuperació d'un local emblemàtic per al poble i donarà cabuda a moltes activitats culturals i socials, per a les quals fins ara s'havia de pagar un lloguer.»

El cinema Parcerisa va ser, tant durant la seua actual ubicació com en l'anterior als locals

de la Germandat de Llauradors i Ramaders, iniciada l'any 1948 amb la pel·lícula *Casablanca*, l'avanguardia de la cultura cinèfila a la comarca gràcies al seu fundador i propietari, Simó i al seu fill Ramon, que van arribar a tenir al seu càrrec els cinemas de Vilella i Vallobar i a portar pel·lícules emblemàtiques de l'època amb la puntualitat d'un cinema d'estrena d'una capital de província. En la dècada dels 80 i 90 va anar reduint les seues activitats i projecta pel·lícules en format vídeo i els últims anys les seues dependències eren emprades per l'Associació de Mestresses de Casa de la localitat.

Joves i associacions

■ Òscar Labat

En aquests últims temps s'ha desenvolupat de forma espectacular l'associacionisme entre els joves de Fraga i comarca. A les associacions ja veteranes com *Penya Fragatina* cal afegir-hi, des de fa un parell d'anys, la *Casa de Joventut*, coordinada per l'Ajuntament. També s'ha format un *Consell de Joventut* que aglutina associacions juvenils més petites i especialitzades en diversos camps, i dins de quatre dies, es posarà en marxa a Fraga el *Casal Jaume I*, que ja funciona a Mequinensa i que treballa principalment per als joves. La implicació de la població jove en aquestes ofertes no acaba de ser decidida i constant, i no penso que el problema radiqui en la capacitat de resposta a les convocatòries joves, més aviat crec que aquesta capacitat és, ara més que mai, una de les coses que els joves tenim més a l'abast. La clau de l'associacionisme jove passa per renovar constantment els plantejaments i el funcionament de les associacions conseqüentment amb els nous temps, intentant innovar sempre que es pugui i, per què no, mantenir una postura agosarada a l'hora de programar activitats.

El Correllengua va travessar la Franja

■ Guillem Chacón

Els gegants de Calaceit van donar la benvinguda al Correllengua 2000

Per primer camí el Correllengua va travessar totalment la Franja. Algun any havia aparegut puntualment per alguna comarca però enguany, gràcies a la coordinació dels Casals (i futurs Casals) Jaume I de la Franja la flama va aparèixer des de la Catalunya Nord per la Ribagorça i va avançar en direcció al País Valencià a través de la Llitera, el Baix Cinca i el Matarranya, fins ésser portada per mans frangenques l'1 d'octubre a l'Ajuntament de Morella que la va rebre entre grallers.

Al llarg del seu recorregut s'organitzaren concerts de flauta i violí, rondalles de jotes, conta-contes, espectacles d'animació infantil, grallers i geganters de diferents pobles i concerts de grups de roc català de la Franja.

Arreu també es van obsequiar llibres a tots els nuclis dels futurs casals i a totes les entitats col·laboradores, que van incloure les associacions culturals de la Franja i les APAs. Pels xiquets hi hagueren berenars populars.

L'acte final fou el 30 de setembre a Calaceit amb una gran festa en què participaren xiquets d'arreu els pobles del Matarranya que

hi arribaren amb un autobús acompanyat per l'Associació Cultural del Matarranya. A la nit després de tot un dia d'actes, i de la lectura del manifest per l'Enric Balaguer del Casal Jaume I de Rià (Conflent) i l'Aurora Fontoba del futur Casal Jaume I de Calaceit (Matarranya), hi hagué un concert de roc fins al sol ixent a càrrec dels grups Revival, No Tink Son i Los Draps, on s'anuncià l'organització del primer Franja Rock l'any 2001.

Activitats de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA

Convocatòria beques d'investigació "Amanda Llebot", al Baix Cinca

L'Institut d'Estudis del Baix Cinca IEA ha convocat les beques d'investigació «Amanda Llebot». Aquestes ajudes, en la modalitat de «convocatòria general», tenen l'objectiu de fomentar els estudis sobre diversos temes en l'àmbit geogràfic del Baix Cinca, recolzant d'aquesta manera la llavor feta pels investigadors de la comarca. A més, amb l'anomenada «convocatòria escolar» es pretén fomentar l'interès per la recerca entre els alumnes de secundària. La dotació és de 100.000 i 60.000 pessetes, respectivament (més informació a l'apartat 116 de Fraga).

Presentació de Temps de Franja

A més, l'IEBC també col·laborarà amb els actes de presentació de la revista *Temps de Franja* a la comarca del Baix Cinca. Aquests tindran lloc durant la primera quinzena de novembre i als pobles de Saidí, Mequinensa i Fraga. Prèviament, al mes de setembre, s'haurà fet a les comarques de la Ribagorça (Bena-varri) i la Llitera (Albelda). Posteriorment, es repetirà a Calaceit, a la comarca del Matarranya.

V Jornades Herpetològiques a Mequinensa

També, l'Institut d'Estudis del Baix Cinca IEA participarà a través de la seva secció d'Història Natural (Estació Ornitològica del Baix Cinca), en les V Jornades Herpetològiques (amfibis i rèptils), organitzades per aquesta darrera entitat i la Societat Catalana d'Herpetologia. Aquesta trobada aplegarà especialistes sobre el tema i tindran lloc principalment a la comarca del Baix Cinca els dies 6, 7 i 8 d'octubre (informació i inscripcions al telèfon 974 46 44 35 de Mequinensa).

Cursos de català per a adults a Fraga

Per últim, es preveu que es puguin engagar per aquest mateix mes els cursos de català per a adults. Aquests classes pretenen cobrir la demanda generada per la gent gran, generalment no universitària. S'estructuren en dos nivells: iniciació i perfeccionament. Tenen l'objectiu d'introduir aquest sector de població en el procés d'alfabetització en llengua catalana. Aquesta activitat està subvencionada pel Govern d'Aragó mitjançant una convocatòria especial de beques i recolzada per l'escola d'adults de Fraga EPA «Baix Cinca».

Mequinensa acull les V Jornades d'Herpetologia

■ Dario Vidallet Lázaro

Setanta-set herpetòlegs (biòlegs experts en l'estudi i conservació dels amfibis i rèptils), procedents majoritàriament dels Països Catalans, però també de la resta de la Península Ibèrica, així com alguns del centre d'Europa i Amèrica, es van reunir entre el dies 6 i 8 d'octubre a Mequinensa per a celebrar les «V Jornades Catalanes d'Herpetologia» organitzades per la Societat Catalana d'Herpetologia, amb la col·laboració de l'Ajuntament de Mequinensa, l'Institut d'Estudis del Baix Cinca i amb l'Estació Biològica de l'Aiguabarreig, com a entitat amfitriona.

Durant les jornades es van presentar un total de vint-i-dues conferències, que van abastar temes tant diversos com l'her-

petofauna de Madagascar, els incendis forestals i les conseqüències sobre l'herpetofauna o estudis de tortugues marines. La conferència inaugural, de la mà del professor Joan Maluquer va abordar el tema «Un segle d'estudis herpetològics als Països Catalans».

També es va realitzar una exposició, un curset d'herpetologia, un concurs fotogràfic i el quart lliurament dels Premis Joaquim Maluquer d'investigació que fou concedit al doctor Salvador Bailón que vingué des de Niça. Hi hagueren dues eixides de camp per l'Aiguabarreig, una d'elles nocturna. Es va aprofitar l'ocasió per a presentar BIOMA, la primera revista de natura en llengua catalana.

Cartell de les Jornades d'Herpetologia.

Mama, fa calor i m'avorrisco...

■ Diana i Violeta Borbon Cuchi

Què faran els nens a l'estiu a Mequinensa?

Moltes mares i molts pares es fan la mateixa pregunta en acabar el curs escolar. És complicat aguantar un nen tot el dia a casa, i molt més difícil si són dos o tres germans. Els nens tenen quasi tres mesos de vacances i temps lliure, que s'han d'omplir d'alguna manera. Fins ara l'única solució era recórrer als iaïos. Aquest darrer estiu també es podien apuntar a la Ludoteca del poble. Molts pares han decidit seguir aquesta segona opció: es van apuntar quasi 150 nens d'entre 4 i 12 anys, desbordant totes les expectatives. Què té de bo una ludoteca d'estiu? Només per arrancar els nens de davant la tele i les *playstations*, ja val la

pena. I encara més si es diverteixen aprenent coses del poble vell, fent manualitats, amb els jocs de sempre o sortint a fer excursions. Volem esmentar carinyosament a les monitores, totes qualificades per treballar amb nens, i amb un enorme sentit de sacrifici per atendre tot el dia als més petits del poble. I aplaudim la gestió del nostre Ajuntament per dur a terme aquesta brillant iniciativa. Però esperem que en properes edicions se solucionin alguns problemes, com les petites dimensions del local o la falta de previsió inicial. Segurament, aquest darrer estiu moltes mares i molts pares han pogut respirar una miqueta més.

¡Aragón va bien!

■ D. i V.B.C.

On hem d'anar si estem malalts? En teoria, a Saragossa o a Casp. A la pràctica, anem a Fraga o a Lleida. Som especials, al poble. Sempre ens ha passat el mateix. En realitat, sempre hem fet el que més ens interessava, encara que no estigués reflectit en l'Administració. Aquest és el cas que ens ocupa: a quin Institut anem? A Fraga, més a prop i més ben comunicat. L'APA de l'ESO va iniciar les gestions necessàries per demanar l'adscripció a Fraga, per continuar amb la mateixa línia acadèmica. I en principi, es va aconseguir a l'Institut Baix Cinca de Fraga.

S'ha començat el curs, i ningú, ni a Casp ni a Fraga, sabia res de la nova situació. El Cap d'Estudis va voltar i voltar per aclarir alguna cosa. Des de

l'Ajuntament es va enviar una carta a Saragossa sol·licitant una explicació. I quina va ser la resposta del Director General d'Educació? La situació ja estava resolta: la nova adscripció estava aprovada des del juny del 2000, i ja havia sortit publicada al Boletín Oficial de Aragón el mes de juliol. En l'era d'internet i de les comunicacions a tota velocitat, ... com pot fallar la comunicació entre l'Administració de Saragossa i alguns dels seus instituts? Actualment tenim aquesta paradoxa: estem adscribits a Fraga, però amb professorat i gestió acadèmica de Casp. Per una vegada que els papers ens donen la raó, la pràctica ens falla.

Tanta burocràcia, per què? Per acabar anant, com sempre, a Fraga o a Lleida.

Teresa Font, alcaldessa de Saidí

«La Llei de està massa

Teresa Font, cap de llista pel PAR, va trencar la dinàmica de 20 anys de govern socialista a l'Ajuntament de Saidí

Teresa Font Estruga, va nèixer a Saidí l'any 1945, filla d'hortolans provinents de la vila lleidatana de Seròs. Està casada i té cinc fills, quatre d'ells són dues parelles de bessones, un fenomen bastant freqüent en aquesta localitat i que sembla un requisit important per a accedir a l'alcaldia, perquè un anterior edil saidinès, Fernando Solsona, també és pare de dues bessones. Teresa va fer el batxillerat elemental i cursos de secretariat, i des dels 18 anys treballa com agent local de la Mutualitat Agrària de Saidí. No s'havia compromès ni integrat mai en partits polítics, encara que sí havia participat en associacions de pares d'alumnes i altres moviments socials, fins que l'any passat es va presentar de cap de llista com independent pel PAR, traient tres regidors i desbancant, amb l'ajut dels dos regidors del PP, al Partit Socialista, que havia governat l'Ajuntament des del 1979.

Pregunta: Quins van ser els problemes més urgents que us vau plantejar resoldre a l'arribar a l'Ajuntament?

Resposta: Un dels motius pel que em vaig presentar va ser al veure el desastre en que havien quedat les infraestructures al ter-

me municipal després de les obres de l'AVE i ha set un dels temes prioritaris per a la nostra corporació. Les empreses constructors no havien fet res del que havien promès i ningú els hi havia demanat responsabilitats. Al menys hem aconseguit que fessen alguns camins i seqüies que s'havien deixat de fer.

Un dels motius pel que em vaig presentar va ser al veure el desastre en que havien quedat les infraestructures al terme municipal després de les obres de l'AVE.

Un altre problema urgent que hem acomès ha set la reparació de les Escoles que s'estaven literalment caient, mitjançant diversos convenis amb la Conselleria d'Educació, el rader, de sis milions de pessetes. També vam decidir construir un nou consultori mèdic en un local independent de l'edifici consistorial on s'ubicava fins ara, en el qual no hi havia pràcticament ni sala d'es-

Llengües parada»

pera. Aquest nou local, situat a la mateixa plaça de la Església, està subvencionat al 100% i comptarà, a més, amb una sala per a les classes d'Educació d'Adults.

P.: Un dels obstacles que té Saidí per al seu desenvolupament són els accesos, les carreteres. Manté l'Ajuntament algun tipus de control o seguiment de les obres?

R.: Penso que les obres del tram de la carretera Fraga-Saidí i el de Saidí-Vencilló van a bon ritme i que estaran acabades en el plaç previst del juny de 2001. A més a més, tenim dissenyat un projecte de variant que entrarà a exposició pública al gener.

P.: Vostè es va presentar pel PAR, un partit sense tradició al poble. Pense que la política general i territorial d'aquest partit és compatible amb els interessos d'una vila pagesa, frutícola, de gran vitalitat econòmica i necessitada de recs com Saidí?

R.: Penso que no hi ha cap contradicció entre les dues realitats. El PAR està en contra dels trasvassos i a favor de les infraestructures de recs que nantros tant necessitem. Per altra part estic molt satisfeta de l'assessorament i atenció que he rebut dels responsables del

PAR quan els hem requerit.

P.: Per últim, vostè va impulsar, des del primer dia, la retolació bilingüe dels cartells d'accés al poble i va aconseguir l'unanimitat dels regidors presents en favor de la cooficialitat del català. Què opina de la situació de la Llei de Llengües i quina decisió prendrà el PAR al respecte?

R.: Penso que la llei va una mica retrasada i que tendrien que sotmetre-la a debat a les Corts, ja. Ací teníem moltes expectatives pensant en la disposició favorable del nostre president d'Aragó, un home de la Franja. Potser els assumptes quotidians, més urgents, fan endarrerir aquests altres temes, més ideològics i culturals però tenim que pensar que afecten a la sensibilitat i dignitat de molts aragonesos.

Aquí vam votar, per unanimitat dels regidors presents al plé, a favor de la cooficialitat del català, a l'enquesta que ens va arribar de la DGA aquest estiu. En quant al PAR, encara no hai parlat de la seua posició sobre aquest tema en aquests moments, encara que ja en la anterior legislatura van votar a favor de l'avantprojecte. També els problemes més concrets han demorat la meua consulta al respecte.

Iglesia de Saidí

Amb l'enyor, l'esperança

Només l'esperit lluitador, la paciència i la voluntat infatigable de Josep Galan i Castan ha fet possible que, una altra vegada, les nostres comarques de la Franja puguin gaudir d'una nova revista d'abast general. Aquest nou *Temps de Franja* ha de ser el substitut, amb més força, de la nostra enyorada *Desperta Ferro!*, revista que fou, en el seu temps, pionera indiscutible de la realitat de les terres de llengua catalana i administrativament aragoneses.

Desperta Ferro!, fou una idea inicial de Josep Perera que enfilà el número zero. Després la revista agafà un altre rumb i, sota la direcció del periodista Rafel Ventura, Josep M. Latorre, Agustí Larrégola, Júlia Laforga, Josep Lluís Seira, el sotasignat i altres, vàrem tirar endavant, amb no poques dificultats i entrebancs, principalment econòmics i també d'esforç i solidaritat humana.

Vàrem rebre el premi Humbert Torres de l'Omnium Cultural de Lleida a la millor revista d'àmbit comarcal i escrita en català.

Desperta Ferro! nascuda a principis de 1987, durà, fins l'hivern de 1991.

Ara són uns altres temps, però la problemàtica continua sent la mateixa: encara no hem assolit el grau de normalitat que correspon a la nostra llengua. Endavant, doncs, a aquesta nova etapa que sembla nàixer amb molta empena i il·lusió.

Aquells polsos han portat aquests llots, amb els quals s'haurà d'emburar el paller d'una llengua i una cultura que ara mateix es troben al ras, sense aixopluc.

Josep A. Chauvell

Les oficines de coordinació laboral de la Llitera gestionen més de 150 contractes

■ Anna Enjuanes

Alberg de l'Ajuntament del Torricó per acollir als treballadors temporals

Les oficines de coordinació laboral del Torricó i Tamarit de Llitera han realitzat més de cent cinquanta contractes per a la campanya de recollida de la fruita. Aquest centres s'han ocupat de posar en contacte a l'empresari agrícola i al treballador, de realitzar la gestió laboral i administrativa que comporta la contractació de personal, a més de facilitar-los l'allotjament.

Els empresaris agrícoles de la Llitera han donat més de dos mil jornals en la campanya de recollida de fruita d'aquest estiu, sense comptar els jornals de la poma que estan recollint ara i fins a mitjans d'octubre.

Els pagesos del Torricó han pagat des que es va iniciar la campanya al mes de juliol i fins el mes d'agost un total de 9 milions de pessetes als treballadors i els de Tamarit uns 5 milions.

Els demandants de feina del Torricó procedeixen la majoria del Sud d'Espanya, principalment Còrdova, i la contractació es realitza mitjançant l'oficina l'INEM corresponent, amb el compromís de donar-los feina i allotjament. A continuació s'envia una oferta de treball a l'oficina de l'INEM amb les dades del treballador i ells

van a recollir-la; amb aquesta oferta tenen subvencionat el trajecte amb tren fins al seu destí. Aquest any hi ha hagut un increment de demanda de feina de treballadors per al Torricó i comarca, també de gent de Mali, Argèlia i Nigèria. A Tamarit de Llitera la majoria de temporers procedeixen de Senegal i Gàmbia.

Allotjaments

Al Torricó l'Ajuntament té habilitades tres vivendes de propietat municipal, mentre que la cooperativa frutícola va obrir l'any passat unes instal·lacions amb capacitat per albergar en una primera fase unes 32 persones, que es completarà amb un altre alberg annexe idèntic si es rep la subvenció que han sol·licitat al Ministeri de Treball a Osca i a la DGA. L'alberg consta de quatre apartaments independents amb capacitat per a vuit persones cada un. A més dels dormitoris, que han de compartir quatre persones, cada apartament té cuina-menjador, amb els seus electrodomèstics, i un bany amb tres dutxes, dos lavabos i dos vàters.

La coordinadora laboral fa un seguiment de la feina dels tre-

balladors des que arriben fins que marxen per garantir unes condicions dignes de treball, i legals.

També a Tamarit de Llitera l'oficina va més enllà d'ésser un centre laboral. L'encarregada coordina els allotjaments. L'Ajuntament té dos vivendes de propietat municipal que permeten allotjar a 22 persones i aquest any els hi han cedit el Quarter de la Guàrdia Civil que disposa de 8 vivendes individuals per poder allotjar als temporers i les seues famílies.

Servei eficaç

Alguns treballadors una vegada finalitzada la recollida de la fruita, segueixen interessats en treballar a la Llitera la resta de l'any, degut principalment als escassos recursos dels seus països d'origen, i es queden a treballar a la construcció, la ramaderia i l'agricultura.

Els pagesos han mostrat molt interès en contractar personal mitjançant aquestes oficines i en complir amb els tràmits legals que aquesta contractació comporta. Cada any nous pagesos s'han interessat pel servei i s'han donat d'alta com a empresaris agrícoles.

TOT ENSENYANT LES DENTS

Parar boig
(i pagar el beure)

■ Ramon Sistac

Hi ha un conegut bolero que demana, amb una retòrica molt «latina», *cómo se pueden querer/ dos mujeres a la vez/ y no estar loco*. En un to molt més foteta (i menys sexista), la Trinca en va fer una paròdia: *com es poden estimar/ dues pàtries i no estar/ tocat de l'ala*. Ací es feia referència a eixa mena de bigàmia nacional que representa per a un sector important de la població ser a la vegada catalans (o bascos, o el que siga) i espanyols.

Independèntment del que en pense cadascú, anem a pams, que el problema no és fàcil. De fet, és la clau de volta de la història d'Espanya i, segurament, de la seua situació política actual. Pensem només en la batalla de les *xapes*, a propòsit de les matrícules dels cotxes. I és que la cosa s'embolica perquè, a més a més, ara som també europeus i qui sap si demà no serem terrícoles. Si abans la definició nacional dels ciutadans espanyols perifèrics (per dir-ho de manera fina) era complicada, ara és, simplement, com el misteri de la Santíssima Trinitat.

No tinc pas la intenció de pontificar sobre el tema. No es pot fer en unes poques ratlles i, a més, no en tinc ganes, ja em disculpareu. Permeteu-me només plantejar dubtes, que és el que en el fons m'agrada. Treballo amb un ordinador americà muntat a Taiwan, amb components fabricats a Corea, Singapur, Tailàndia i Xina. Porto una camisa italiana de Martorell, però que en el fons és gallega. Les males llengües diuen que les fabriquen en vaixells, en aigües internacionals; així no paguen impostos i es passen per allà on volen els drets dels treballadors sense que els sindicats emprenyen. Ah, i l'etiqueta està en sis idiomes (en català no, que es podria molestar algú). Continuo?

En aquest canvi de mil·lenni, els governs de torn encara s'entesten a posar-nos banderetes fins a la sopa, perquè no quede cap dubte de qui som i a qui pertanyem: no fos cas que confonguéssim el blanc amb el negre i acabem tots de cafè amb llet. Mentrestant, hi ha gent de vella escola que pensa que no hi ha pàtries, que som ciutadans del món. Jo pel contrari, de pàtries, en col·leccio. Les pàtries, al capdavall, són com els bombons: més val fer-se'n un fart que no pas que en falten, que total són quatre dies.

Res d'estrany

■ Júlia Laforga

Aquest estiu vaig ser testimoni d'una escena senzilla, quasi insignificant que, alhora, va ser com una espurna, com un raig de llum. Allò que t'ajuda a fixar l'atenció en un fet que fins aleshores no havies vist.

Era una tarda xafogosa de finals de juliol. Com cada dia, les terrassetes eren plenes de gent mirant de recollir la mica de fresca que volgués escapar-se pel passeig recte que és l'Horçàs de Tamarit.

Al primer cop d'ull tot semblava habitual: el mateix ritme, les mateixes converses... Res de nou dins del marc d'un poble antic... i de cop, un nen negret (perquè era tan negret com eixerit) ve corrents a saludar un senyor gran. Si els observes bé hi veus la complicitat de la broma diària, i un gran somriure

il·lumina la cara dels dos. Tan ràpid com havia aparegut, el nen va desaparèixer i el senyor, un habitual de les terrasses perquè viu sol i només fa un any que és veí del poble, se'l mira.

Tot seguit, i en sentit contrari, una mare darrere el carret de la seua filla. Res d'estrany, si no fos que la nena, que tot just camina, es farà gran a Tamarit per voluntat dels seus pares adoptius que van tenir el coratge d'anar fins a la Xina per convertir-la en la seua filla. El senyor que, pel que es veu, es deleix per la canalla, li fa bromes, la mare les agraeix i continua el seu camí. Tot plegat quasi bé res. Només que en aquesta vila tan apartada i antiga, alguna cosa està a punt de canviar. Benvingudes la convivència i la tolerància.

PUBLICACIONS

Davall de la figuera. Històries de la tia Pasquala
Edició a cura d'Àngela Buj

El recull és una recopilació de narracions procedents del Mas de Lutxana, a la Portellada, narrades per la senyora Pasquala Portolés. També hi ha una breu descripció lingüística de la parla de la Portellada a partir de l'idiome de l'informant.

Associació Cultural del Matarranya
Lo Trull, 6

Toponímia i Antroponímia de Vall-de-roures
Enric Puch i Carles Sancho

Recull de toponims del municipi de Vall-de-roures, així com de cognoms i malnoms. Els informadors són la gent de més edat lligada a l'agricultura i la ramaderia, que han tingut la necessitat de donar nom a tot allò que els envolta, masos, muntanyes, barrancs, camins...

Associació Cultural del Matarranya
Lo Trill, 7

Quaderns de notes sobre l'urbanisme històric de Fraga. Antonio Berenguer i Ramón Espinosa

Recopilació de la major part de transformacions operades des del segle XV fins al XX en l'urbanisme de Fraga. S'adjunta una maqueta retallable de l'església de Sant Pere de Fraga, dissenyada per Antonio Berenguer.

Ajuntament de Fraga
Institut d'Estudis del Baix Cinca

Sant Tornem-hi

No fa gaires dies, el Tribunal Superior de Justícia del País Valencià ha deixat sense efecte una decisió de la Junta de Govern de la Universitat Jaume I de Castelló que incloïa la paraula **atalà** com a sinònim de **valencià**. I no s'entén ben bé per què ja que, acudint a la memòria, cal recordar que la Universitat de València va patir el mateix problema quan la Sala Segona del Contenciós-Administratiu de l'Audiència Territorial de València, ja extinta, en sentència posteriorment confirmada per la Secció Tercera de la Sala Tercera del Tribunal Suprem (19 de maig de 1989 i 20 de novembre de 1992, respectivament) va deixar sense efecte un acord semblant. I no s'entén ben bé, diem, perquè si considerem la sentència del Tribunal Constitucional de 21 d'abril de 1997, només l'entem com a masoquista o suïcida. La sentència, clarificadora, diu, d'una forma extractada, que «l'acord de la Junta de Govern de la Universitat de València que va ser impugnada en la via contenciosa-administrativa i l'article 7 dels Estatuts de la Universitat [...] venen ensems a establir que la **valenciana**, llengua pròpia de la Comunitat Valenciana, i, per això mateix, de la seua Universitat, podrà ser també denominada **llengua catalana**, en l'àmbit universitari, sense que això contradiga l'Estatut d'Autonomia ni la Llei [d'ús i ensenyament del valencià] de les Corts Valencianes». És a dir, El Constitucional reconeix, primer, que català i valencià són la mateixa cosa i, segon, que aquest fet no es contradia amb l'Estatut d'Autonomia valencià.

Si el contudent fallo subsegüent va anul·lar les sentències de les dues institucions judicials esmentades i va deixar clarificada la qüestió i esvaïda la polèmica, a què ve la contumàcia amb què algú vol tornar a remoure ossos?

D. Sarrau

La Llitera crea un concurs de teatre per a companyies d'Aragó i de Lleida

■ Rafel Ventura

La Mancomunitat de la Llitera ha decidit apostar fort per la cultura en un terreny difícil i atractiu com el teatre. Coincidint amb la segona mostra teatral, aquest any la Mancomunitat ha creat un concurs de teatre que al qual hi podran participar formacions d'Aragó i de Lleida. Aquest primer concurs teatral a la Llitera tindrà un caràcter bilingüe amb obres en castellà i en català. En aquesta primera edició s'admetrà, per exigències pressupostaries, un màxim de vuit grups teatrals que han de lliurar els seus projectes abans del dia 2 de novembre, la data límit establerta per l'organització.

Les obres triades es representaran a partir del 13 de novembre i el 20 de desembre al Teatre de la Fira de Binèfar i a l'històric cinema del Passeig de L'Hortàs de Tamarit de Llitera.

El concurs està dotat amb un primer premi de 100.000 pessetes per a la millor companyia i

s'han establert d'altres dotacions econòmiques pel millor muntatge, premis als millors actors, a més una gratificació de 75 mil pessetes per a tots els grups elegits per a participar al concurs.

El responsable de Cultura de la Mancomunitat de la Llitera i portaveu del grup socialista a l'Ajuntament d'Alcampell, l'escriptor Josep Antoni Chauvell no amaga les dificultats pressupostaries per poder desenvolupar amb èxit aquest primer concurs en un camp com el teatre on es fan necessàries unes grans despeses en infraestructura però pensa que pot ser un bon camí per a les companyies de la zona i per l'enriquiment cultural de la comarca de la Llitera. Chauvell ha dit que el Teatre pot contribuir a una interrelació de les dues comunitats autònomes.

El pressupost global és d'un 3.500.000 pessetes amb subvencions de la Diputació de Lleida, a través de l'Institut

d'Estudis Ilerdencs, de la Diputació General d'Aragó i de la Diputació d'Osca.

El concurs es desenvoluparà dins de la segona mostra teatral de grups de la comarca de la Llitera que acollirà altres representacions fora del certamen. En la primera edició de la mostra les representacions es van fer a les poblacions de Tamarit i Albelda però aquest any es pretén portar el teatre a altres municipis com Castillonroi, el Torricó o Alcampell. En aquests moments, a la comarca ja estan funcionant 7 grups de teatre.

Per la cloenda, que es farà a Binèfar es comptarà amb la presència del grup teatral de Mollerussa, Teatre Estable de Ponent, que ha triat per l'ocasió una obra de Felip Gallart.

La Mancomunitat de la Llitera ha previst fer un abonament de 1.500 pessetes que permetrà assistir a totes les representacions.

El pantà de santa Anna acollirà un centre de natura de la comarca

■ R.V.

El projecte dissenyat pel Kolectiu Kabana, una organització de joves de Tamarit que treballen en la promoció d'actes culturals i lúdics, preveu crear a les antigues instal·lacions de la Confederació Hidrogràfica de l'Ebre ubicades al terme municipal de Castillonroi, una aula de la Natura. Es tracta, d'una proposta d'aprofitament de l'embassament per l'educació mediambiental de la seua flora i fauna típiques dels boscos de

ribera i per crear un atractiu turístic en una comarca que pràcticament encara no ha començat a buscar recursos econòmics en el sector de l'oci.

Kabana, una entitat sense ànim de lucre, pretén ensenyar la natura de la zona i ensenyar a respectar-la. Un dels primers objectius seria la realització d'estudis de la natura de la zona, planells explicatius, impulsar una reforestació a través de la creació d'un viver i l'oferta de rutes turístiques

al Montsec i a la Llitera. També es pretén mostrar diverses activitats artesanals com l'elaboració de l'oli d'oliva.

La iniciativa té el suport de la Mancomunitat de la Llitera i de l'Ajuntament de Castillonroi, interessat en les iniciatives que impulsin el desenvolupament lúdic de l'embassament de Santa Anna. El projecte ja ha arribat a la Diputació Provincial d'Osca per intentar acollir-se a subvencions.

Servei de Patrimoni Lingüístic: un càrrec maleït

■ Màrio Sasot

Des de que es va crear, al maig de l'any 1998, fins ara mateix, el Servei de Patrimoni Lingüístic, Musical i Antropològic, inserit dins de la Direcció General de Patrimoni Cultural del Govern d'Aragó, ha sofert tants canvis de titular, dimissions, destitucions instantànies, períodes de buit de poder o permanències en el càrrec d'escassos mesos de durada, que indiquen, com a mínim, un minso interès i valoració, per part dels seus màxims responsables, d'un organisme que ha de vetllar, entre altres coses, per la conservació i la difusió de la nostra llengua.

La creació d'aquest Servei tingué lloc sota la Presidència de Govern de Santiago Lanzuela, sent Director General de Cultura Domingo Buesa Conde, i d'Educació, Santiago Rodríguez Vallejo. En aquells moments, tot el Programa de Ensenyament del Català estava inclòs dins d'aquest organisme.

Allà pel febrer de 1999 va accedir a aquesta Direcció de Servei, Carmen Valenzuela, professora saragossana de Geografia i Història, la qual, després de les eleccions autonòmiques que van donar la presidència a Marcel·lí Iglesias, al setembre del mateix any, va decidir tornar a la seua feina docent a l'institut malgrat que els nous responsables de Cultura (el Conseller Javier Callizo, indepen-

dent del PAR) li van oferir continuar en el càrrec.

Amb el nou govern, que va separar les conselleries d'Educació i Cultura, les classes de català a la Franja van passar a dependre de la primera d'elles, i a Cultura va quedar exclusivament Patrimoni Lingüístic, és a dir: les tasques de recuperació, investigació i difusió de les parles locals, tant de l'àmbit del català, com de l'aragonès.

Amb el nou govern, que va separar les conselleries d'Educació i Cultura, les classes de català a la Franja van passar a dependre de la primera d'elles, i a Cultura va quedar exclusivament Patrimoni Lingüístic.

Fins al novembre del 99 no va ser nomenada, per a succeir a Carmen Valenzuela, Angelina Hernández, amiga personal i de plena confiança del Director General de Patrimoni Cultural, Antonio Mostalac, la qual va durar només dos mesos en el càrrec. D'allí va ser traslladada a la Direcció del Servei d'Arqueologia, dins de la mateixa Direcció General.

Per cert que durant la seua direcció es va canviar l'ordre de nomenament del Servei, passant les llengües minoritzades a un discret segon lloc: «Patrimoni Etnològic, Lingüístic i Musical», deixant clares les preferències dels seus responsables.

Algunes fons expliquen que aquell sobtat canvi (el de la cap de Servei, no el del nom), es degué a que certs sectors del PSOE mostraren al Vice-president Biel, president a més, del PAR, la seua preocupació per que des del seu càrrec anterior com a responsable dels Museus de la DGA, van desaparèixer del Museu «Joan Cabré» de Calaceit, les paraules en català dels objectes exposats.

El seu substitut, com va anunciar personalment a aquest periodista el conseller Callizo, anava a ser Eduardo Vicente de Vera, escriptor i estudiós de l'aragonès, però el seu «regnat» va durar menys d'un dia hàbil: el que va costar rebre telefònicament la comunicació del seu nomenament el 31 de desembre de 1999 i rebre, a través de la secretària del Director General de Patrimoni Cultural, la notícia del seu cessament (o no incorporació) el 2 de gener de 2000, quan va apropar-se per primera volta per allí, tenint que donar mitja volta i tornar a ocupar el càrrec que encara ocupa

Javier Callizo, Conseller de Cultura de la DGA

al Departament de Sanitat.

Dins del Departament de Cultura, encara no s'expliquen aquesta sorprenent determinació. Alguns altres mitjans indiquen que es degué a unes suposades males relacions anteriors entre Biel i Vicente de Vera, de les quals res en sabia Callizo quan el va vullguer nomenar.

Després, la plaça es va quedar vacant durant tres o quatre mesos, fins que a l'abril del 2000 va ser designat com a cap de Servei de Patrimoni Etnològic, Lingüístic i Musical, Eduardo Allanegui, arquitecte procedent de l'ISVA (Instituto del Suelo y la Vivienda de Aragón), el qual, des del primer moment, ha mostrat una gran i natural inclinació per la feina de restaurar antigues bordes, abeuradors, pallers i cases rurals, eines del camp, etc. Allanegui encara no ha rebut el nomenament oficial.

Les enquestes als Ajuntaments: un camí per a la voluntarietat de la Llei

Sense sortir-nos d'aquesta Direcció General de Patrimoni, les enquestes enviades als Ajuntaments de la Franja i les àrees de parla aragonesa del Pirineu envers la cooficialitat, han portat una trajectòria erràtica semblant a la de l'esmentat cap de servei de Patrimoni Lingüístic, encarregat de distribuir-la.

Després de les fortes crítiques que la iniciativa va tenir des de la premsa local i comarcal, els responsables de la DGA s'han tancat en banda i es neguen a donar cap pista sobre els resultats. Antonio Mostalac, director general de Patrimoni, s'ha limitat a

informar que es van enviar enquestes a 200 municipis i han contestat fins ara, 70.

Tot sembla indicar que la varietat de respostes obtingudes, depenent del color polític de cada Ajuntament, serà aprofitada pels socis regionalistes del govern encapçalat per Marcel·lí Iglesias per imposar a la futura llei de llengües un caràcter voluntari i opcional dins de cada municipi o comarca. Això suposaria gravíssimes conseqüències envers els drets dels ciutadans de la Franja que estarien sotmesos a la voluntat de l'edil o cacic de torn.

PROJECTE D'ANIMACIÓ CULTURAL

Escriptors i cantautors aniran aquest curs a les escoles de la Franja

■ M.S.

Naix aquest curs escolar un projecte que pretén posar a l'abast dels professors, mestres, alumnes i pares dels centres escolars de la Franja, un ampli i obert «banc d'activitats» que faci arribar a les aules, directament a través dels mateixos creadors, la llengua, la literatura, la música, l'art i les tradicions populars pròpies d'aquestes comarques.

Aquest projecte, promogut per la Direcció General de Renovació Pedagògica de la Conselleria d'Educació del Govern autònom, té entre altres objectius contribuir a la dignificació de les classes de català a les escoles mitjançant una sèrie d'activitats que transcendisquen el marc didàctic de l'aprenentatge de la llengua i prestigi la seua tasca.

«És important que els alumnes coneguen autors que utilitzen la seua parla local com eina de cultura i de creació literària, perquè així poden superar el complex diglòssic de l'exclusiu ús familiar i col·loquial de la seua llengua materna, i pot

animar a ells mateixos a escriure poesia, cançons, relats, etc.» –expliquen els coordinadors del projecte, Màrio Sasot i Antonio Bengochea.

Per aquest curs 2000-2001 s'ofereix un extens banc d'activitats repartides en cinc programes. El primer, que s'anomena «Escriptors a l'aula», consta d'una quinzena d'autors que els alumnes hauran de llegir i comentar a classe abans de la seua visita. Tomàs Bosque, de la Codonyera; J. Antoni Chauvell, d'Alcampell; Mercè Ibarz i Francesc Serés, de Saidí; Pilar Febas, Hèctor Moret, Marià López i Jesús Moncada, de Mequinensa, o els matarranycens Juli Micolau i Lluís Rajadell, són alguns dels escriptors que les escoles poden triar per a treballar a les seues aules.

En el segon programa, titulat «Cantautors a l'escola» intervindran Anton Abad, de Saidí; J.M. Puyol i Miquel Estaña, del duo Maellans, i el favarol Àngel Villalba.

Dins de l'apartat «Poesia a les aules», el duo Recapte, por-

El duo Recapte va inaugurar a Calaceit el dia 30 de setembre el Programa «Poesia a les aules»

tarà a les escoles i instituts de la Franja, la veu dels poetes contemporanis de les nostres comarques. També hi ha un lloc per a la literatura popular i tradicional, de la mà del grup folk Àngel Vergara i Cía de Saragossa i el calaceità Antoni Bengochea amb la selecció de contes populars *Quiéto va, quiéto vingue*.

Així mateix, està prevista l'organització de tallers de «Collage» i de «Màgia i Jocs de Mans», tots ells impartits en català.

El projecte es va donar a co-

nèixer durant l'Escola d'Estiu de Fraga a principis de setembre i la programació anual s'acabarà de perfilar durant la primera reunió del Seminari Permanent de Professors de Català a primers de novembre.

Els interessats en obtindre més informació entorn al projecte, poden posar-se en contacte amb:

Màrio Sasot, IES Andalán.
Tel. 976 28 19 42.

Antonio Bengochea, IES Jerónimo Zurita. Tel. 976 35 33 61
Josep Lluís Escuer, CEP Fraga. Tel. 974 47 23 47

Projectes de recuperació de parles locals

■ M.S.

El Servei de Patrimoni Etnològic, Lingüístic i Cultural, de la Conselleria d'Educació del Govern d'Aragó va convocar l'any 1999, a través dels Ajuntaments de la Franja i de les comarques pirinenques on es parla aragonès, unes beques d'investigació i recuperació de les diverses parles i cultures locals.

Desgraciadament, la convocatòria, no se sap per quines

raons, no va tenir el ressò ni la resposta que es podia esperar d'una iniciativa tan interessant. Entre els Ajuntaments de la Franja, només dos Ajuntaments van donar acollida a dos projectes que es portaran a terme durant aquest any 2000.

Es tracta de la realització d'un vídeo sobre la vida tradicional a Nonasp, i d'un estudi per a la recuperació de la toponímia tradicional als carrers d'Albelda.

Dins l'àmbit de l'aragonès es van aprovar també uns quants projectes interessants, com un joc educatiu sobre dades de la Val d'Hecho, l'elaboració d'un joc sobre aspectes culturals de la llengua aragonesa, presentat a través de l'Ajuntament de Jaca, i un Estudi Sociolingüístic de les Parles de l'Alt Aragó.

La tècnica de llengües i modalitats lingüístiques del Govern d'Aragó, Carme Alcover

ens ha avançat, que per al proper any 2001, la convocatòria guairà d'unes noves normes que diferenciaren els treballs d'investigació, a dur a terme per persones físiques o grups de treball especialitzats, i els de difusió (publicacions, jornades de debat, congressos, festivals, etc.) que podran presentar les associacions culturals, els mateixos ajuntaments o qualsevol altra institució.

GALERIA DE PERSONATGES

Francesc Serés, professor, pintor i escriptor

«Sense pintar, no hagués pogut escriure»

Francesc Serés Guillén va nèixer a Saidí el 22 de desembre de 1972. Allí estudià l'Educació General Bàsica fins als 14 anys, i continuà la seua formació acadèmica a l'Institut de Batxillerat Ramón J. Sender de Fraga, on s'hi va estar fins als 19.

Entre 1991 i 1996 va cursar els estudis d'Art a l'Escola de Belles Arts Sant Jordi, de la Universitat de Barcelona i, dos anys després, va obtenir la llicenciatura en Antropologia Social i Cultural, dins la mateixa Universitat.

Tot just aquest estiu ha acabat la tesina que, amb el títol «Art primitiu i art contemporani». Intenta esbrinar les influències que han rebut de l'art primitiu i de l'antropologia els artistes de les dècades dels sei-

xanta i setanta.

Molt abans d'acabar els seus estudis ja va obrir la seua primera exposició individual de pintura a Osca durant l'estiu de 1995, sota el títol de *Terra Albada* i, un any després, exposà a la Sala Joven Baltasar Gracián de Saragossa, amb la mostra *Negre*. Aquest mateix any 2000 ha estat present dins el programa Primavera Fotogràfica de Barcelona amb unes fotografies seues (*Desterritoris*) que es pogueren veure a Castellbisbal. També ha participat en exposicions col·lectives a Madrid, Barcelona, Granada, Croàcia i Palència.

Els seus treballs artístics han rebut nombrosos premis, entre ells, el d'Escultura de la Diputació General d'Aragó (1995 i

1996), el de Dibuix de *Diario 16* (1996), de Disseny de la Universitat Politècnica de Catalunya (1995) i de Pintura de la Caixa de Manresa i de l'Institut d'Estudis Ilerdencs (1994).

Dins del terreny professional, durant els cursos 97, 98 i 99 va donar classes d'Educació Plàstica i Visual a Centelles (Osona). Posteriorment ha treballat com a Tècnic de la Generalitat en l'àrea de formació del Departament de Treball, i aquest curs ha començat a fer classes a la Universitat Pompeu Fabra, al Departament d'Història de l'Art del Món Antic i Medieval.

Aquest any ha arribat a ser finalista del premi Pere Calders de narrativa breu i l'editorial Columna acaba de publicar la seua obra premiada: *Els ventres*

de la terra, que segons ell mateix «és una novel·la de formació que tracta d'un constant anar i venir pel creixement d'una persona en espais i temps diferents», Francesc ens explica els motius de tan variades inquietuds.

«El que em va cridar del món artístic és el mateix que em va cridar de l'antropologia: són móns que engloben tots els altres móns, espais que només serveixen en tant que passadissos que et permeten anar a altres llocs. Per això no hagués pogut fer el segon relat del meu llibre si no hagués pintat abans, o el tercer relat si no hagués estudiat antropologia.»

CRÒNIQUES TAGARINES

La creació de la realitat

■ Esteve Betrià

Hauríem d'ésser conscients que, fins fa no gaire anys, ben poques coses ocorrien a les terres aragoneses de llengua catalana. Si més no fets prou destacables que afectessin de manera exclusiva, o quasi exclusiva, a aquests territoris, o a una part important d'aquests territoris. Tot allò que passava en aquestes comarques també succeïa en els territoris veïns, ja fos a les comarques veïnes occidentals, ja fos a les comarques veïnes orientals, o ja fos, potser amb més freqüència, a totes dues bandes alhora. En part, això justificaria que, almenys fins fa ben poc, no es trobés cap tret de consciència identitària de caràcter col·lectiu.

Com bé sap tothom, un mapa acostuma a ésser un reflex de la realitat; és clar, d'una realitat simbòlica i estilitzada, però en qualsevol cas és, o vol ser, una representació d'alguna cosa que existeix realment, ja siga en sentit físic, com ara un riu, una muntanya o una localitat, ja siga en un sentit polític, administratiu o social, com ara un estat, una província, una comunitat lingüística, etcètera.

Tanmateix, què representa el mapa de la Franja? Potser només representa allò que els lingüistes han acordat en assenyalar assenyadament com a territoris administrativament aragonesos de llengua catalana. Si més no així es pot veure en un primer

moment; és a dir, el mapa de la Franja lluny de representar una comunitat amb consciència de ser-ne, representa simplement la intersecció de dues realitats ben diferenciades, gairebé oposades; la primera de les quals és de caràcter políticoadministratiu, l'Aragó, mentre que la segona és, en principi, de caràcter geolingüístic, el conjunt de les terres de llengua catalana.

Però vet ací com a partir de dibuixar-ne un mapa, i també d'inventar-ne un nom, sembla que en aquests darrers anys s'ha iniciat un procés de construcció d'una realitat entre els gairebé 50.000 aragonesos que empren la llengua catalana, una realitat que podríem qualificar com de consciència identitària a la Franja de Pontent/Oriental.

Encara que és obvi que els aragonesos catalanoparlants existeixen (si més no sobre el paper del mapa), la consciència de la catalanitat lingüística entre aquests ciutadans aragonesos, més en unes poblacions que en unes altres, més entre uns grups socials o generacionals que en un altres, no sempre és prou evident. A primera vista, la consciència identitària col·lectiva és inexistent, o gairebé inexistent.

Entre els elements que han de servir per a crear la consciència identitària de la Franja, almenys entre els aragonesos catalanoparlants que encara l'habiten, sembla que ha de tenir un paper destacat la revista que ara naix. Si més no aquest és el propòsit, almenys el més destacat, dels seus editors i de bona part dels seus col·laboradors. Perquè no oblidem que en ocasions, com en el cas de la Franja, el mapa no reflecteix la realitat sinó que la crea; o almenys ajuda a construir-la.

Quan les víctimes passen per botxins

■ Quim Gibert

En un sentiment de brutor i de culpabilitat queden atrapades, per més anys que passin, moltíssimes persones (i col·lectius) innocents que han sofert maltractes de forma sistemàtica. Quan la degradació es fa en contextos d'impunitat de l'agressor i desemparament de la víctima, aquesta interioritza l'abús tirànic de la qual és objecte com una vergonya existencial. Aquesta inèrcia vergonyant fomenta una dependència patològica del dominat envers el dominant. És el cas dels supervivents de camps de concentració, hostatges d'un segrest, dones violades, presoners de guerra... Malgrat haver estat físicament alliberats, mentalment continuen actuant com esclaus. Encara que el malson ha passat, els efectes secundaris no desa-

pareixen en un tres i no-res.

Qui és víctima d'un maltracte en surt rebregat. La humiliació impedeix sentir-se atractiu. Avergonyir és altament destructiu per a una autoestima convallescent de dècades d'haver estat repetidament atropellada. Els botxins dels nostres dies ho saben. I sobre una pell endolorida envenenada de manera calculada amb la ridiculització, el desdeny, la incitació a l'odi... És una forma de deshumanitzar que justifica les seves agressions.

I així ens trobem que tot i que la cultura i identitat dels Països Catalans ha estat salvatgement

perseguida per Primo de Rivera, Franco i altres desaprensius des d'inicis del XVIII, allò català és presentat a l'opinió pública com a polèmic, carca, impositiu, excloent, fonamentalista... I els seus detractors, amb el suport de la foto de portada i altres simpaties de la premsa es-

panyolista, com una mena de màrtirs de la tolerància.

La deformació perceptiva de la realitat confon perseguits amb perseguïdors. És una forma d'alienació a la carta impulsada pel poder políticospocial espanyol del postfranquisme en bé d'un univers castellanocèntric i fagocitador. *La catalanitat, una identitat sòlida* és un cicle de xerrades psicològiques que abordaran aquestes tergiversacions intencionades. El primer d'aquests actes tindrà Gandia (La Safor) com a escenari el dissabte 21 d'octubre a les 8 del vespre en el Casal Jaume I (carrer de Sant Roc 10).

Una antiga obsessió mesetària per fer-nos sentir malament, per convertir-nos en éssers odiables, encara planeja pels Països Catalans. Ens cal esvaïr-la perquè som capaços d'això i de molt més: assolir la llibertat!

Qui és víctima d'un maltracte en surt rebregat. La humiliació impedeix sentir-se atractiu. Avergonyir és altament destructiu per a una autoestima convallescent de dècades d'haver estat repetidament atropellada.

La UCE

■ Francesc Ricart i Orús

A hores d'ara, segurament són unes sigles familiars: corresponen a les inicials de la Universitat Catalana d'Estiu. Enguany se n'ha celebrat l'edició que fa trenta-dos. No, és clar, en aquesta estrena mundial de la secció no us faré la crònica de la UCE 2000 que ha tingut lloc, com sempre, a Prada de Conflent, al peu de la muntanya del Canigó, on hi ha enterrat Pompeu Fabra, en terres d'administració francesa des del Tractat dels Pirineus (1659), en un paratge molt bonic i amb la participació de prop de dues mil persones-alumnes-professorat-visitants-invitats d'arreu dels Països Catalans (PPCC).

Per això volia encetar aquest apartat de la nostra nova revista, dedicant-lo a la UCE, perquè és un dels pocs llocs on es parla avui amb més *naturalitat* de tot allò que afecta el conjunt de les terres que parlen català –dels PPCC; entre d'altres coses perquè, certament, els deu dies de la segona quinzena d'agost que s'hi fan les activitats universitàries que tenen valor acadèmic, –però també activitats musicals, festives–, a Prada és present gent de tots els territoris que parlen català, com dèiem, amb la participació de professorat universitari de prestigi. Incloent-hi, des de les últimes edicions, cursos i presència de la Franja.

Els últims temps, contràriament a èpoques encara pròximes,

costa trobar referències al marc dels PPCC en els medis polítics i culturals perquè aixeca suspicàcies polítiques de pancatalanismes i perquè, diuen, que no toca parlar-ne; nosaltres, en referir-nos-hi, partim d'una idea elemental i principal alhora, la de la comunió cultural amb els territoris que compartim la mateixa llengua, una idea anunciada ja per un dels generadors més grans del concepte: el valencià Joan Fuster, a qui alguns consideren un dels pares o padrins (per allò del nom) de la criatura.

Partint d'eixa idea, la UCE pot esdevenir un lloc i un referent per a la gent de la Franja en tant que sap que hi trobarà una bona mostra de punts d'interès comuns a la dels catalanoparlants de tots els territoris i, en conseqüència, hi descobrirà les inquietuds, les dificultats dels altres, –molt paregudes a les seues– i també les esperances per anar guanyant parcel·les de dignitat i de reconeixement de la seua singularitat davant el món. Així que l'anem coneixent, la UCE ha de ser un espai aprofitable, gens negligible, per a les nostres associacions, per a les institucions dels nostres municipis i comarques amb responsabilitats culturals (els ajuntaments, sobretot), a les quals s'ha de demanar que busquen fórmules per afavorir la presència dels seus afiliats, dels joves de les nostres comarques: per exemple, oferir beques, amb prou temps i publicitat perquè es puguin aprofitar.

Aprofitar la UCE serà una bona manera d'eixamplar l'oferta cultural a la ciutadania i, alhora, serà una manera de ser presents i participar en un espai on es pot contribuir, des de l'òptica de la Franja, a treballar amb els altres per enaltir la llengua i la cultura comunes, i això poder-ho fer sense pors estranyes a abduccions pèrfides o substitucions de personalitats per part de ningú.

L'Aiguabarreig: futur parc natural o futur desastre ecològic?

■ Maria Cinta Roca i Jové (Estació Biològica de l'Aiguabarreig)

L'Aiguabarreig, possiblement la major confluència d'aigua dolça de la Península i indret de gran diversitat biològica (més de 140 espècies d'ocells nidificants, gran diversitat de comunitats vegetals, etc.) es veu amenaçat per la mala o més aviat inexistent gestió que, de l'espai natural en conjunt, es porta a terme des de l'administració.

Des d'on el Cinca s'uneix al Segre fins quatre quilòmetres riu avall l'aigua es va fer servir de «frontera natural» entre l'Aragó i Catalunya.

Qui hauria de gestionar aquesta part de l'espai natural? O, anant més a la realitat de cada dia, a qui cal avisar si es veu algú cometent un delictes ecològic en aquesta zona?

Des de l'Estació Biològica de l'Aiguabarreig s'aposta per una gestió en conjunt de l'espai natural, sense distincions entre les administracions d'ambdues vores.

Fets que amenacen la salut de l'Aiguabarreig

Les actuacions humanes continuen hipotecant el futur dels nostres espais naturals i, com era d'esperar, l'Aiguabarreig no n'és una excepció:

a) Explotacions mineres

Allò que durant molt de temps va portar la riquesa a la zona, ara pot resultar una greu amenaça pels sers vius que ara l'habiten (inclosa l'espècie humana). Les escòries del carbó s'amunteguen en valls que desemboquen a l'Aiguabarreig amenaçant d'arribar-hi si hi ha unes pluges torrencials que així ho permetin. Altres «escombres» estan cremant de forma continuada des de fa mesos amb la conseqüent emissió de gasos tòxics a l'atmosfera.

b) Projectes de dragat i canalització del riu

Any rera any s'inverteixen diners (molts) en dragar el riu i en la construcció d'escolleres de grans dimensions que substitueixen el bosc de ribera per murs de pedra. I també any rera any, el riu recupera part de les terres que li prenen amb aquestes construccions. Sembla un pols entre l'home i la natura, entre l'home i el riu. Qui guanyarà? No es podrien buscar solucions alternatives?

c) Projecte d'abocador de residus d'alumini

En els darrers mesos, a la província de Lleida i de nord a sud, han aparegut, com bolets, tot un seguit de projectes d'abocadors industrials i a la zona de l'Aiguabarreig també ens n'han col·locat (el projecte ha

estat retirat, al menys de moment) un de residus especials (abans anomenats tòxics i perillosos, encara que ara ho segueixen sent, però no els ho diuen...).

d) Abocaments il·legals

No resulta un pèl sospitós que, massa sovint, quan hi ha una crescuda del riu Cinca, les aigües d'aquest apareguen contaminades? No serà que algu-

na indústria riu amunt aprofita per fer dissabte els dies de riuada? Tant difícil es saber d'on procedeixen els abocaments?

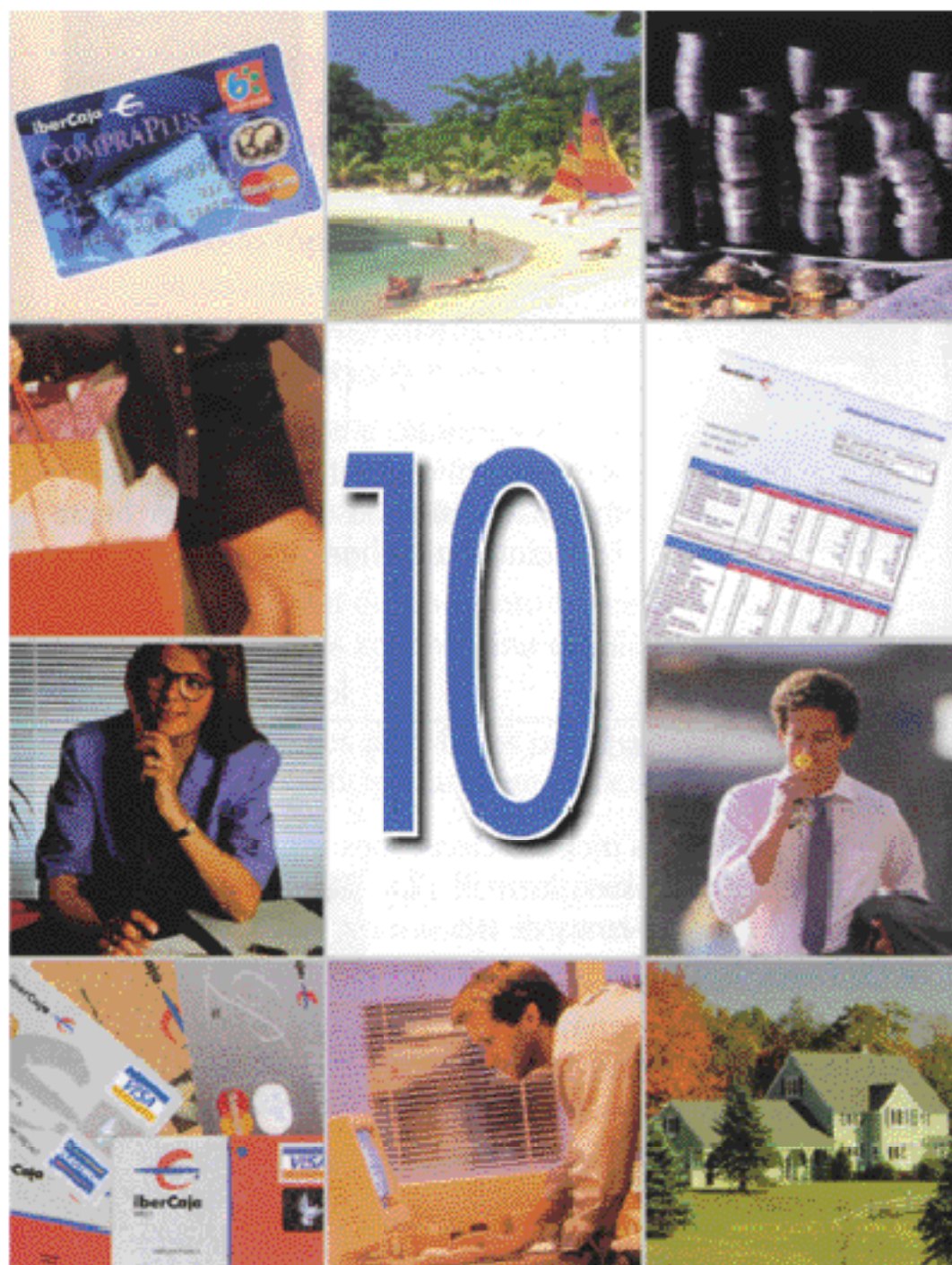
Cal ser realistes i, si es vol que l'Aiguabarreig sigui un parc natural, s'han d'extremar les precaucions davant les agressions que podrien portar cap al desastre ecològic per què després, de res serveixen les lamentacions.

Tasca que porta a terme l'Estació Biològica de l'Aiguabarreig

L'Estació Biològica de l'Aiguabarreig (EBA) s'ha proposat divulgar les excel·lències de l'espai natural organitzant cursos especialitzats, eixides guiades, tallers a la natura per totes les edats, en definitiva explotació dels recursos pedagògics que ens ofereix el marc immillorable de l'Aiguabarreig. També l'EBA intervé directament en els plans de gestió de la zona. Tot això amb la finalitat de garantir, tant com sigui possible, la salut de l'entorn i, sens dubte, contribuir d'aquesta manera a un desenvolupament integrat i sostenible del conjunt inseparable que formen natura i home.

*A Ibercaja
la seua nòmina es mereix un...*

Servei Nòmines

iberCaja

